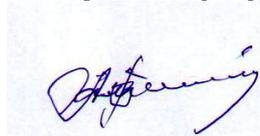

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка

Факультет педагогіки, психології та мистецтв
Кафедра педагогіки та спеціальної освіти

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Завідувач кафедри

професор А.Б.Рацул
«15» серпня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ КОРЕКЦІЙНОЇ ПСИХОПЕДАГОГІКИ

Рівень вищої освіти: Перший (бакалаврський)

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність: 016.02 Спеціальна освіта. (Корекційна психопедагогіка)

Освітня програма: Спеціальна освіта (Корекційна психопедагогіка і логопедія)

Форма навчання: Денна

2025–2026 навчальний рік

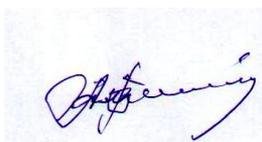
Робоча програма навчальної дисципліни «ІСТОРІЯ КОРЕКЦІЙНОЇ ПСИХОПЕДАГОГІКИ» розроблена на основі освітньо-професійної програми Спеціальна освіта (Корекційна психопедагогіка і логопедія)

Розробник: к.пед.н., професор Рацул А.Б.

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні кафедри педагогіки та спеціальної освіти

Протокол № 1 від «15» серпня 2024 року

Завідувач кафедри

(підпис)

Рацул А.Б.

Робоча програма навчальної дисципліни «ІСТОРІЯ КОРЕКЦІЙНОЇ ПСИХОПЕДАГОГІКИ» для студентів спеціальності: 016.02 Спеціальна освіта. (Корекційна психопедагогіка) освітня програма: Спеціальна освіта (Корекційна психопедагогіка і логопедія) за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти. ЦДУ імені Володимира Винниченка, 2024. 22 с.

© Рацул А.Б. 2024 рік

© ЦДУ імені Володимира
Винниченка, 2024 рік

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1.1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3,5	Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка	Нормативна	
Індивідуальне навчально-дослідне завдання - реферат	Спеціальність: 016.02 Спеціальна освіта. (Корекційна психопедагогіка)	Рік підготовки	
		2-й	
Загальна кількість годин – 105	Освітня програма: Спеціальна освіта (Корекційна психопедагогіка і логопедія)	Семестр	
		4-й	
	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський) освітній	Лекції	
		26 год.	
		Практичні, семінарські	
		24 год.	
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		55 год.	
		Індивідуальні завдання:	
		Вид контролю:	
Екзамен			

1.2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «ІСТОРІЯ КОРЕКЦІЙНОЇ ПСИХОПЕДАГОГІКИ» є формування у студентів системи знань про історичні етапи становлення та розвитку вітчизняної й зарубіжної науки та практики навчання, виховання і соціалізації осіб з інтелектуальними порушеннями; виховання професійного мислення, що ґрунтується на усвідомленні історичної спадкоємності та сучасних тенденцій розвитку спеціальної освіти.

Основними завданнями дисципліни є:

1. Ознайомити студентів з історією виникнення та становлення корекційної психопедагогіки як науки.
2. Розкрити провідні наукові концепції та педагогічні підходи до навчання дітей з інтелектуальними порушеннями на різних історичних етапах.
3. Показати роль вітчизняних і зарубіжних науковців, педагогів і практиків у розвитку корекційної психопедагогіки.
4. Розкрити вплив соціальних, культурних і медико-психологічних факторів на становлення системи допомоги дітям з інтелектуальними порушеннями.
5. Сформувати у студентів знання про історію створення спеціальних закладів освіти для дітей з інтелектуальними порушеннями.
6. Навчити аналізувати історичні джерела, ідеї та концепції з позицій сучасної спеціальної освіти.
7. Розвивати навички професійної рефлексії та толерантного ставлення до осіб з інтелектуальними порушеннями.
8. Показати взаємозв'язок історичних традицій корекційної психопедагогіки з сучасними тенденціями інклюзивної освіти.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «ІСТОРІЯ КОРЕКЦІЙНОЇ ПСИХОПЕДАГОГІКИ» є закономірності становлення та розвитку наукових знань, педагогічних теорій і практики навчання, виховання, корекції та соціалізації осіб з інтелектуальними порушеннями у різні історичні періоди в Україні та за кордоном; внесок видатних науковців, педагогів і практиків у формування олігофренопедагогіки як самостійної галузі спеціальної освіти.

Для успішного засвоєння навчальної дисципліни «ІСТОРІЯ КОРЕКЦІЙНОЇ ПСИХОПЕДАГОГІКИ» студенти повинні мати знання з таких курсів:

- **Історія педагогіки та освіти** – основні етапи розвитку педагогічної думки, зародження спеціальної освіти у світі та в Україні.
- **Загальна педагогіка** – теоретичні засади виховання, навчання і розвитку особистості.
- **Загальна психологія** – закономірності психічного розвитку, структура та функції психіки.
- **Вікова психологія** – особливості психічного розвитку дитини на різних вікових етапах.
- **Вступ до спеціальної педагогіки та спеціальної психології** – базові знання про категорії осіб з особливими освітніми потребами, понятійний апарат дефектології.

У результаті вивчення навчальної дисципліни у студента мають бути сформовані такі **компетентності**:

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі й практичні проблеми спеціальної та інклюзивної освіти у процесі корекційно-педагогічної, діагностико консультативної, дослідницької та культурно-просвітницької діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування основних теорій і методів дефектології й характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні	Спеціальні
<p>ЗК-1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p> <p>ЗК-3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ЗК-4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК-5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК-6. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.</p> <p>ЗК-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.</p> <p>ЗК-10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів)</p>	<p>СК-1. Усвідомлення сучасних концепцій і теорій функціонування, обмеження життєдіяльності, розвитку, навчання, виховання і соціалізації осіб з особливими освітніми потребами.</p> <p>СК-2. Здатність до аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду становлення і розвитку спеціальної та інклюзивної освіти.</p> <p>СК-3. Здатність застосовувати психолого-педагогічні, дефектологічні, медико-біологічні, лінгвістичні знання у сфері професійної діяльності.</p> <p>СК-4. Здатність планувати та організовувати освітньо-корекційну роботу з урахуванням структури та особливостей порушення (інтелекту, мовлення тощо).</p> <p>СК-5. Здатність реалізовувати ефективні корекційно-освітні технології у роботі з дітьми та підлітками з особливими освітніми потребами.</p> <p>СК-8. Готовність до діагностико-консультативної діяльності.</p> <p>СК-9. Здатність застосовувати теоретичні та емпіричні методи психолого-педагогічного дослідження, статистичні методи обробки результатів.</p> <p>СК-16. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.</p>

1.3. Очікувані програмні результати навчання:

РН-1. Знати сучасні теоретичні основи спеціальної освіти, застосовувати методи теоретичного та експериментального дослідження, узагальнювати результати.

РН-2. Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язання задач спеціальної та інклюзивної освіти.

РН-3. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування осіб з психофізичними порушеннями.

РН-5. Розуміти принципи, методи, форми та сутність організації освітньо-корекційного процесу в закладах освіти.

РН-8. Організовувати і здійснювати психолого-педагогічне вивчення дітей з особливостями психофізичного розвитку.

РН-11. Застосовувати у професійній діяльності знання про методики і засоби корекційно-розвиткового навчання.

РН-17. Мати навички самостійного навчання та пошуку необхідної інформації

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1. Вступ до історії корекційної психопедагогіки

Корекційна психопедагогіка як галузь знань розглядається у взаємозв'язку з педагогікою, спеціальною психологією, медициною, соціальною роботою та інклюзивною освітою. Визначаються її предмет, завдання, методологічні засади й міждисциплінарний характер. Окреслюються ключові категорії: «корекція», «компенсація», «підтримка розвитку», «особи з особливими освітніми потребами».

Розглядаються джерела історико-педагогічного дослідження — наукові праці, архівні матеріали, нормативні документи, мемуари, діяльність педагогічних інституцій. Подається характеристика хронологічних етапів розвитку спеціальної освіти та підходів суспільства до осіб з порушеннями розвитку.

ТЕМА 2. Історичні уявлення про осіб з психофізичними порушеннями в античності та середньовіччі

Розглядаються уявлення про «інакших» у цивілізаціях Стародавнього Єгипту, Месопотамії, Індії, Китаю, Греції та Риму. Описуються соціальні норми, ставлення до дітей з вадами розвитку, випадки як прийняття, так і відторгнення.

У середньовічній Європі простежуються дві тенденції: гуманістична (християнські цінності, притулки при монастирях) та репресивна (забобони, ототожнення порушень розвитку з «одержимістю»).

Подається аналіз впливу релігійних, філософських і соціально-економічних умов на формування перших інституцій опіки. Формується розуміння того, чому спеціальної освіти як системи в цей час не існувало.

ТЕМА 3. Передумови появи спеціальної освіти у Новий час

Період XVI–XVIII ст. характеризується розвитком гуманістичних ідей, філософії природного виховання, становленням медицини, появою перших описів сенсорних порушень.

Розглядається внесок Яна Амоса Коменського, який сформулював принцип доступності освіти для всіх дітей незалежно від індивідуальних особливостей.

Перші реальні спроби навчати дітей з порушеннями слуху й зору розглядаються на прикладі діяльності П. Бонне, Ш. Мішеля де Лепе, В. Гаюї. Саме у цей період формується уявлення про можливість навчання «неповносправних» дітей, що стає основою майбутньої спеціальної педагогіки.

ТЕМА 4. Жан-Марк Гаспар Ітар та Едуард Сеген: становлення наукових основ корекційної педагогіки

Розглядається історія роботи Ж.-М. Ітара з «диким хлопчиком» Віктором із Аверона, яка стала першою науково зафіксованою спробою корекційної педагогічної роботи з дитиною, що мала значні інтелектуальні порушення. Його система стимуляції сенсорного розвитку, формування уваги, мовлення, соціальних умінь заклала основи індивідуальної корекційної роботи.

Едуард Сеген продовжив і систематизував ідеї Ітара, створивши педагогічну систему, що поєднувала сенсорно-моторні вправи, трудове навчання та індивідуальні заняття. Розглядається його внесок у формування олігофренопедагогіки. Аналізується вплив цих дослідників на наступні педагогічні системи.

ТЕМА 5. Розвиток спеціальної педагогіки та психології у XIX – на початку XX ст.

Розглядається подальший розвиток спеціальної педагогічної думки. Аналізуються погляди Ж.-Ж. Руссо, який акцентував природність розвитку дитини; педагогічні системи М. Монтесорі (сенсорні матеріали, розвиток самостійності), О. Декролі (центри інтересів, діяльнісний підхід).

У XIX ст. відбувається диференціація навчальних закладів: школи для сліпих і глухих, перші інституції для дітей з інтелектуальними порушеннями. Розвиваються психологічні та медичні концепції (Ш. Дарвін, А. Біне).

Розглядається становлення експериментальної педагогіки та психології, що дало інструменти для дослідження розвитку дитини. Формуються поняття діагностики та педагогічного обстеження.

ТЕМА 6. Становлення дефектології в Україні та Російській імперії

Докладно аналізується внесок українських і російських учених:

- **І. Сікорський** (дослідження розумового розвитку, класифікація «недорозвинення», психолого-медичні комісії);
- **М. Ланге** (експериментальна психологія, тестові методики);
- **Г. Россолімо** (психологічна діагностика, система диференціального аналізу).

Розглядаються товариства піклування про «недолугих дітей», будинки притулку, зародження фахової підготовки вчителів допоміжних шкіл.

В Україні робота перших установ зосереджувалася у Києві, Одесі, Харкові. Аналізуються зміни в суспільному ставленні до дітей з порушеннями розвитку.

ТЕМА 7. Лев Виготський та культурно-історичний підхід у дефектології

Розкривається теорія Виготського про структуру дефекту, вторинні порушення, роль соціального середовища у компенсації. Подається характеристика його праць: «Основи дефектології», «Проблеми розвитку дитини з дефектом».

Аналізується поняття «зона найближчого розвитку» та його значення для дітей з інтелектуальними, мовленнєвими та сенсорними порушеннями.

Подаються ідеї взаємодії педагогічних, психологічних і соціальних впливів у подоланні порушень розвитку. Розглядається роль команди фахівців.

Показується вплив Виготського на сучасні моделі інклюзивної та спеціальної освіти.

ТЕМА 8. Спеціальна освіта у ХХ столітті: інституційні моделі та міжнародний контекст

Розглядається розвиток інтернатної системи, створення спеціальних садків, шкіл, психолого-медико-педагогічних консультацій. Аналізується етап медикалізації спеціальної освіти та поступовий перехід до педагогічних моделей.

Поширюються європейські концепції нормалізації (Банк-Мікельсен, Нір'є), інтеграції, соціальної підтримки, навчання у природному середовищі.

Розглядаються міжнародні документи: Декларація ООН про права інвалідів (1975), Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю, Саламанська декларація (1994).

Подається характеристика глобального переходу від «сегрегації» до «інклюзії».

ТЕМА 9. Розвиток спеціальної освіти в Україні у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття

Висвітлюється діяльність українських фахівців: В. Бондар, С. Миронова, М. Шеремет, В. Засенко, Ю. Бистрова, І. Єременко та ін.

Розглядається розбудова мережі спеціальних загальноосвітніх шкіл, розвиток методик навчання для різних нозологій, становлення логопедії та корекційної психології як окремих напрямів.

Подається аналіз нормативно-правової бази незалежної України: державні стандарти спеціальної освіти, інклюзивне законодавство, діяльність ІРЦ.

Окреслюються сучасні тенденції: мультидисциплінарність, орієнтація на потреби дитини, партнерство з батьками.

ТЕМА 10. Інклюзивна освіта як новий етап розвитку корекційної психопедагогіки в Україні та світі

Розкривається сутність інклюзії: доступність, рівність, підтримка, універсальний дизайн у навчанні.

Подається аналіз реформи інклюзивної освіти в Україні з 2017 року: відкриття ІРЦ, асистент учителя, корекційно-розвиткові послуги, міжвідомча взаємодія.

Обговорюються зміни ролі педагога: від «викладача спеціального закладу» до мультифункціонального фахівця, який працює у команді супроводу.

Визначаються перспективи: розвиток раннього втручання, цифрові технології в корекційному навчанні, інтеграція міжнародних підходів, підтримка родин, партнерство з громадою.

2. Структура навчальної дисципліни

Назва теми	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
		Л	С			с.р.
ТЕМА 1. Вступ до історії корекційної психопедагогіки	9	2	2			5
ТЕМА 2. Історичні уявлення про осіб з психофізичними порушеннями в античності та середньовіччі	9	2	2			5
ТЕМА 3. Передумови появи спеціальної освіти у Новий час	9	2	2			5
ТЕМА 4. Жан-Марк Гаспар Ітар та Едуард Сеген: становлення наукових основ корекційної педагогіки	9	2	2			5
ТЕМА 5. Розвиток спеціальної педагогіки та психології у ХІХ – на початку ХХ ст.	9	2	2			5
ТЕМА 6. Становлення дефектології в Україні та Російській імперії	9	2	2			5
ТЕМА 7. Лев Виготський та культурно-історичний підхід у дефектології	11	4	2			5
ТЕМА 8. Спеціальна освіта у ХХ столітті: інституційні моделі та міжнародний контекст	9	2	2			5
ТЕМА 9. Розвиток спеціальної освіти в Україні у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття	13	4	4			5
ТЕМА 10. Інклюзивна освіта як новий етап розвитку корекційної психопедагогіки в Україні та світі	18	4	4			10

Усього годин:	105	26	24			55
---------------	-----	----	----	--	--	----

4. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	ТЕМА 1. Вступ до історії корекційної психопедагогіки	2
2	ТЕМА 2. Історичні уявлення про осіб з психофізичними порушеннями в античності та середньовіччі	2
3	ТЕМА 3. Передумови появи спеціальної освіти у Новий час	2
4	ТЕМА 4. Жан-Марк Гаспар Ітар та Едуард Сеген: становлення наукових основ корекційної педагогіки	2
5	ТЕМА 5. Розвиток спеціальної педагогіки та психології у ХІХ – на початку ХХ ст.	2
6	ТЕМА 6. Становлення дефектології в Україні та Російській імперії	2
7	ТЕМА 7. Лев Виготський та культурно-історичний підхід у дефектології	4
8	ТЕМА 8. Спеціальна освіта у ХХ столітті: інституційні моделі та міжнародний контекст	2
9	ТЕМА 9. Розвиток спеціальної освіти в Україні у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття	4
10	ТЕМА 10. Інклюзивна освіта як новий етап розвитку корекційної психопедагогіки в Україні та світі	4
Разом		26

4.2. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	ТЕМА 1. Вступ до історії корекційної психопедагогіки	2
2	ТЕМА 2. Історичні уявлення про осіб з психофізичними порушеннями в античності та середньовіччі	2
3	ТЕМА 3. Передумови появи спеціальної освіти у Новий час	2
4	ТЕМА 4. Жан-Марк Гаспар Ітар та Едуард Сеген: становлення наукових основ корекційної педагогіки	2
5	ТЕМА 5. Розвиток спеціальної педагогіки та психології у ХІХ – на початку ХХ ст.	2

6	ТЕМА 6. Становлення дефектології в Україні та Російській імперії	2
7	ТЕМА 7. Лев Виготський та культурно-історичний підхід у дефектології	2
8	ТЕМА 8. Спеціальна освіта у ХХ столітті: інституційні моделі та міжнародний контекст	2
9	ТЕМА 9. Розвиток спеціальної освіти в Україні у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття	4
10	ТЕМА 10. Інклюзивна освіта як новий етап розвитку корекційної психопедагогіки в Україні та світі	4
Разом		24

4.4. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	ТЕМА 1. Вступ до історії корекційної психопедагогіки	5
2	ТЕМА 2. Історичні уявлення про осіб з психофізичними порушеннями в античності та середньовіччі	5
3	ТЕМА 3. Передумови появи спеціальної освіти у Новий час	5
4	ТЕМА 4. Жан-Марк Гаспар Ітар та Едуард Сеген: становлення наукових основ корекційної педагогіки	5
5	ТЕМА 5. Розвиток спеціальної педагогіки та психології у ХІХ – на початку ХХ ст.	5
6	ТЕМА 6. Становлення дефектології в Україні та Російській імперії	5
7	ТЕМА 7. Лев Виготський та культурно-історичний підхід у дефектології	5
8	ТЕМА 8. Спеціальна освіта у ХХ столітті: інституційні моделі та міжнародний контекст	5
9	ТЕМА 9. Розвиток спеціальної освіти в Україні у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття	5
10	ТЕМА 10. Інклюзивна освіта як новий етап розвитку корекційної психопедагогіки в Україні та світі	10
Разом		55

4.5. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Варіанти завдань для вибору студентом:

1. Проаналізувати біографію та науковий внесок одного з видатних дослідників олігофренопедагогіки (Ж. Ітар, Е. Сеген, Л. С. Виготський, І. О. Сікорський, Г. І. Трошин, М. Басов, сучасні українські науковці).

2. Підготувати історичний огляд становлення перших закладів для дітей з інтелектуальними порушеннями (зарубіжний та вітчизняний досвід, ХІХ – поч. ХХ ст.).

3. Порівняти підходи до навчання дітей з інтелектуальними порушеннями у різні історичні періоди (наприклад: доба Середньовіччя, епоха Просвітництва, ХХ століття).

4. Дослідити роль Л. С. Виготського у формуванні культурно-історичного підходу до вивчення аномального розвитку.

5. Проаналізувати сучасні тенденції розвитку олігофренопедагогіки в Україні та за кордоном (інклюзія, деінституалізація, інтеграція у масову школу).

Вимоги до виконання:

- Обсяг письмової роботи: 10–12 сторінок (шрифт Times New Roman, 14 кегль, 1,5 інтервал).

- Обов'язкова наявність посилань на джерела та список літератури (не менше 7 позицій).

- Використання нормативних документів та наукових статей останніх 5–10 років (для сучасних тем).

- Структура роботи:

1. Титульний аркуш

2. Зміст

3. Вступ (актуальність, мета, завдання)

4. Основна частина (огляд літератури, аналіз, власні висновки)

5. Висновки

6. Список використаних джерел

Форма представлення результатів:

- письмова робота;

- презентація (8–10 слайдів) для захисту на практичному занятті.

Максимальна оцінка – **20 балів** (у системі модульного контролю).

4.6. Методи навчання

Методика навчання курсу ґрунтується на поєднанні доказової історико-педагогічної нарації з дослідницькою та рефлексивною практикою студентів. Лекційний компонент вибудовується як проблемна міні-лекція з подальшим обговоренням: викладач не лише подає фактичний матеріал (персоналії, дати, інституції, документи), а й формулює дослідницьке питання, пропонує декілька конкуруючих інтерпретацій і запрошує студентів до аргументованого вибору позиції. Такий формат спонукає до абстрактного мислення, аналізу джерел та синтезу знань, а також показує історію олігофренопедагогіки як живу наукову дискусію, а не як сукупність «готових істин».

Ключовим є джерелознавчий підхід. Навчання системно спирається на роботу з першоджерелами: уривками праць Ж. Ітара й Е. Сегена, текстами Л. Виготського, нормативами різних історичних періодів, архівними свідченнями про функціонування спеціальних закладів. Студенти навчаються відмежовувати факт від інтерпретації, ідентифікувати авторську позицію та історичний контекст, здійснювати критичну перевірку надійності джерела. Робота з джерелами поєднує

короткі «читання в аудиторії» з подальшим письмовим коментарем, де студент демонструє розуміння термінології, логіки доказу та наслідків для практики освіти осіб з інтелектуальними порушеннями.

В аудиторній взаємодії застосовуються діалогічні й дискусійні практики. Бесіда має евристичний характер: викладач ставить уточнювальні й контрприкладні («Що би змінилося, якби...?»), підводячи студентів до самостійного формулювання висновків. Дискусії організовуються навколо історіографічних суперечок (наприклад, межі «компенсації» у Сегена чи інтерпретації культурно-історичної теорії розвитку у Виготського), що розвиває академічну аргументацію, етичну виваженість і повагу до альтернативних точок зору.

Семінарсько-практичний блок побудований як аналіз кейсів і мікродослідження. Кейс репрезентує конкретну історичну ситуацію: відкриття спеціального класу, зміна навчального плану, поява нової діагностичної методики, інституційні реформи в Україні після 1991 року або сучасні виклики інклюзивної політики. Студенти визначають проблему, співвідносять її з нормами і практиками відповідного періоду, пропонують обґрунтовані рішення, посиляючись на джерела. Цей метод унаочнює, як історичні моделі впливають на сьогоденні педагогічні рішення.

Важливу роль відіграють історичні реконструкції та рольові симуляції. У контрольованих умовах групи беруть на себе ролі «учасників» певної епохи — педагога-новатора, адміністратора закладу, батьківської громади, лікаря-психіатра — і відпрацьовують прийняття рішень з урахуванням тодішнього знання, етики й ресурсних обмежень. Така симуляція заглиблює в контекст і дає змогу відчувати обмеженість історичного вибору, формуючи професійну емпатію й розуміння витоків сучасних підходів.

Дослідницька складова реалізується через індивідуальне навчально-дослідне завдання. Студент обирає проблему (персоналія, інституція, методика, реформа), формує питання, проводить цілеспрямований пошук літератури та джерел, укладає аналітичний огляд, зіставляє різні інтерпретації й формулює власні висновки. Викладач супроводжує процес короткими методичними «майстерками»: як будувати бібліографію, як цитувати, як писати науковий текст, як готувати слайдову доповідь. Завдання завершується публічним захистом із взаємооцінюванням за критеріями прозорості аргументації, якості джерельної бази й академічної доброчесності.

Самостійну роботу організовано як послідовність змістових кроків, що доповнюють аудиторію: опрацювання фрагментів першоджерел і сучасних оглядових статей, ведення короткого рефлексивного щоденника читання (які ідеї й чому є релевантними нині), складання хронологічних таблиць і карт знань (concept maps), створення анотованої бібліографії з короткими тезами кожного джерела. Така модель формує вміння працювати з науковою інформацією, систематизувати знання й готуватися до дискусій.

Цифровий супровід навчання включає використання навчальної платформи для розміщення сканів джерел, посилань на відкриті електронні бібліотеки, рубрик оцінювання та коротких форматувальних тестів («читання з розумінням» після лекцій). Мультимедійні інструменти застосовуються не як самоціль, а для

візуалізації складних історичних зв'язків (лінійки часу, схеми інституцій, порівняльні таблиці підходів). Це підвищує доступність матеріалу і сприяє навичкам інформаційної грамотності.

Окремою засадою виступає інклюзивна дидактика та академічна добросовісність. Курс забезпечує доступність матеріалів у кількох форматах (текст, презентація, за потреби — аудіоверсія уривків), гнучкі способи демонстрації результатів (усний захист або письмовий есеїстичний формат), чіткі правила цитування та перевірки посилань. Такий підхід не лише відповідає етичним вимогам, а й віддзеркалює зміст самої дисципліни, яка історично формувалася на ідеях поваги до гідності та прав людини.

Поточний зворотний зв'язок інтегровано в кожне заняття: короткі «квитки виходу» з відповіддю на одне концептуальне питання, мікрорефлексії після роботи з джерелом, швидкі опитування для перевірки розуміння ключових понять. Підсумкова оцінка відображає не лише знання фактів, а й уміння аналізувати, інтерпретувати, аргументувати та співвідносити історичні висновки з сучасними практиками спеціальної та інклюзивної освіти.

У підсумку обрана методика перетворює вивчення історії олігофренопедагогіки з меморалістичного переліку фактів на дослідницький, етично чутливий і професійно релевантний процес, у якому студенти навчаються бачити витoki сучасних рішень, критично працювати з джерелами та будувати власну педагогічну позицію.

4.7. Засоби діагностики результатів навчання здобувачів освіти.

Порядок та критерії виставлення балів

Контрольні заходи здійснюються з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, системності, всебічності.

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є:

- екзамен;
- реферат.

Використовуються такі методи контролю (усний, письмовий), які мають сприяти підвищенню мотивації магістрантів до освітньої діяльності.

Завданням поточного контролю є перевірка розуміння та засвоєння певної частини учбового матеріалу, здатності осмислити зміст теми. Поточний контроль знань студентів здійснюється за двома напрямками: I – контроль навчально-творчої діяльності, систематичності та активності роботи на семінарських заняттях; II – контроль за виконанням завдань для самостійного опрацювання.

Об'єктами поточного контролю знань студента є систематичність та активність роботи на заняттях; виконання завдань для самостійної роботи. Оцінюванню можуть підлягати: рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах на семінарських заняттях; активність при обговоренні питань семінарського заняття тощо.

У разі невиконання завдань поточного контролю студент має право скласти їх індивідуально до останнього практичного заняття за дозволом завідувача кафедри. Порядок такого контролю регламентований викладачем.

Завданням підсумкового контролю є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо

Підсумковий/Семестровий контроль проводиться у формі екзамену у терміни, передбачені графіком навчального процесу. Екзамен передбачає оцінку рівня засвоєння студентами навчального матеріалу та набування необхідних професійних вмінь на підставі оцінок, отриманих ними на практичних заняттях, самостійної та індивідуальної роботи. Перескладання екзамену відбувається у встановлений деканатом термін. Процедура перескладання екзамену включає в себе демонстрацію студентом-боржником теоретичних знань, практичних навичок і вмінь з певної теми курсу, що відображені у екзаменаційному білеті.

У разі, якщо здобувач подав декларацію про визнання результатів неформального та /або інформального навчання стосовно певного освітнього компонента ОП, оцінювання відбувається відповідно до Порядку визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти, в Центральнотраїнському державному університеті імені Володимира Винниченка (затвердженого вченою радою університету, протокол № 9 від 26 грудня 2022 р.).

Результати навчання та компетентності, що можуть бути визнані в межах цього освітнього компонента, можна досягати та здобувати в системі неформальної освіти під час участі в тренінгах, майстер-класах, семінарах, вебінарах, дистанційних курсах, стажуваннях тощо, що підтверджено відповідним документом (дипломом, сертифікатом, свідоцтвом под.). – пункти 1.5, 1.6, 1.9, 1.10 названого Порядку.

Кожен викладач може ще окремо прописати, скільки балів він передбачає зі своєї дисципліни в разі отримання здобувачем диплома, сертифіката, свідоцтва та под. як результати неформального та /або інформального навчання.

4.8. Перелік програмових питань для самоконтролю:

Тема 1. Вступ до історії корекційної психопедагогіки

1. Що є предметом і об'єктом корекційної психопедагогіки?
2. Які основні завдання корекційної психопедагогіки як науки?
3. У чому полягає міждисциплінарний характер корекційної психопедагогіки?
4. Які методи використовуються в історико-педагогічних дослідженнях?
5. Що таке «корекція», «компенсація» і «підтримка розвитку»?
6. Які основні етапи історичного розвитку спеціальної освіти?

Тема 2. Історичні уявлення про осіб з порушеннями у давніх цивілізаціях і середньовіччі

7. Яке було ставлення до осіб з інвалідністю у Стародавньому Єгипті та Месопотамії?
8. Як Греція та Рим трактували фізичні та інтелектуальні порушення?
9. Які релігійні уявлення впливали на ставлення до «інакших» у середньовіччі?
10. Які види опіки існували в монастирських інституціях Європи?
11. Чому у цей період не існувало спеціальної освіти як системи?
12. Як забобони та уявлення про «одержимість» впливали на ставлення до людей з порушеннями?

Тема 3. Передумови появи спеціальної освіти у Новий час

13. Який внесок Я.А. Коменського у формування гуманістичного підходу до навчання?
14. Які соціальні та філософські чинники сприяли формуванню спеціальної освіти в XVI–XVIII ст.?
15. Хто здійснив перші спроби навчання дітей з порушеннями слуху та зору?
16. У чому полягав вплив розвитку медицини на появу спеціальної педагогіки?
17. Що змінилося у ставленні до дітей з порушеннями у добу Просвітництва?
18. Чому філантропія стала важливим чинником становлення спеціальної освіти?

Тема 4. Діяльність Ітара та Сегена — наукове підґрунтя корекційної педагогіки

19. У чому педагогічне значення роботи Ж.-М. Ітара з Віктором із Аверона?
20. Які принципи поклав Ітар в основу корекційної роботи?
21. У чому полягає сенсорно-моторна система Едуарда Сегена?
22. Як Сеген довів можливість навчання дітей з інтелектуальними порушеннями?
23. Чим система Ітара–Сегена відрізнялася від підходів попередніх педагогів?
24. Який вплив праці Ітара і Сегена мали на подальший розвиток олігофренопедагогіки?

Тема 5. Розвиток спеціальної педагогіки та психології у XIX – поч. XX ст.

25. Які ідеї Ж.-Ж. Руссо вплинули на подальшу спеціальну педагогіку?
26. У чому полягають основні принципи системи М. Монтесорі?
27. Як концепції О. Декролі сприяли розвитку педагогіки для дітей з ООП?
28. Які типи спеціальних закладів виникли у XIX столітті?
29. У чому значення психологічних тестів А. Біне для дефектології?
30. Які тенденції розвитку експериментальної педагогіки вплинули на спеціальну освіту?

Тема 6. Становлення дефектології в Україні та Російській імперії

31. У чому полягає внесок І. Сікорського у розвиток дефектології?

32. Які дослідження М. Ланге стали основою психологічної діагностики?
33. У чому полягала система диференційного аналізу Г. Россолімо?
34. Які перші спеціальні школи виникли на українських землях?
35. Як функціонували товариства піклування про дітей з порушеннями розвитку?

36. Коли і як почала формуватися система підготовки педагогів для спецшкіл?

Тема 7. Теорії Л. Виготського у дефектології

37. Що Виготський розумів під «структурою дефекту»?
38. У чому полягає поняття «вторинних порушень» у теорії Виготського?
39. Що таке «компенсація» у розвитку дітей з ООП?
40. Як зона найближчого розвитку проявляється у дітей з порушеннями розвитку?
41. Чому Виготський наголошував на ролі соціального середовища?
42. Як ідеї Виготського вплинули на подальший розвиток спеціальної освіти?

Тема 8. Спеціальна освіта у ХХ столітті та міжнародні концепції

43. Які моделі спеціальної освіти існували у ХХ столітті (сегрегація, інтеграція, інклюзія)?
44. Які інтернатні заклади стали центрами розвитку спеціальної педагогіки?
45. Що таке концепція нормалізації (Банк-Мікельсен)?
46. У чому полягає зміст Саламанської декларації 1994 року?
47. Яке значення має Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю для освіти?
48. Як міжнародні документи змінили підхід до дітей з ООП?

Тема 9. Розвиток спеціальної освіти в Україні (друга половина ХХ – ХХІ ст.)

49. Які науковці визначили розвиток української спеціальної освіти?
50. Як формувалася мережа спеціальних шкіл в Україні?
51. Які методики навчання дітей з інтелектуальними порушеннями були розроблені у цей період?
52. Яке значення мали ПМПК для системи спеціальної освіти?
53. Як змінилася нормативно-правова база України у 1990–2020 роках?
54. Які сучасні тенденції розвитку спеціальної освіти спостерігаються сьогодні?

Тема 10. Інклюзивна освіта — новий етап розвитку корекційної психопедагогіки

55. Що таке інклюзивна освіта та які її ключові принципи?
56. У чому полягає роль інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ)?
57. Які функції виконує асистент учителя в інклюзивному класі?
58. Як корекційно-розвиткові заняття інтегруються в освітній процес?
59. Які виклики інклюзії існують в Україні?
60. Які перспективи розвитку інклюзивної освіти у найближчі роки?

4.9. Схема нарахування балів, які отримують студенти

Схема нарахування балів, які отримують студенти (денна)

Приклад для екзамену

Поточне тестування та самостійна робота						Екзамен	Сума
Розділ 1	Розділ 2	Розділ 3	Розділ 4	Індивідуальне завдання	Разом - 60	Макс. - 40	100
Т. 1-2	Т. 3-5	Т. 6-8		20			
10	15	15					

T1, T2 ... T6 – теми розділів.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73		
60-63	задовільно	
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критеріями оцінки усної відповіді на семінарських заняттях є:

- повнота розкриття питання;
- логіка викладання, культура мовлення;
- емоційність та переконаність;
- використання основної та додаткової літератури;
- аналітичні міркування, уміння робити порівняння, висновки;

Максимальний бал оцінки рівня знань з теми під час усного опитування на семінарському занятті – 5 балів:

- 5 б. - знання є глибокими, міцними, узагальненими, системними; студент вміє застосовувати знання творчо, його відповідь характеризує вміння самостійно оцінювати різноманітні педагогічні ситуації, явища, концепції та теорії, виявляти й відстоювати особисту позицію; вдало ілюструє теоретичні положення;

- 4 б. - студент знає ознаки педагогічних понять, явищ, закономірностей, усвідомлює зв'язки між ними, самостійно застосовує знання в

стандартних і нестандартних ситуаціях, вміє робити висновки, виправляти допущені помилки; відповідь повна, правильна; інколи допускає незначні помилки у відповідях;

- 3 б. – студент знає найсуттєвіші істотні ознаки педагогічних понять, явищ, закономірностей, зв'язків між ними, а також самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, вміє робити висновки, виправляти допущені помилки; відповідь повна, правильна, хоча їй бракує власних суджень; допускає незначні помилки у відповідях і під час виконання практичних завдань;

- 2 б. - відповідь при відтворенні матеріалу елементарна, зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Наведені приклади не отримують достатньо глибокого педагогічного аналізу, що свідчить про низький рівень сформованості дослідницьких умінь.

- 1 б. – студент демонструє репродуктивне відтворення матеріалу курсу під час доповіді, або робить доповнення під час обговорення питань; студент робить незначні доповнення під час обговорення питань семінарського заняття.

Максимальний бал оцінки за виконане науково-дослідне завдання – 20 балів.

Виконання науково-дослідного завдання має на меті розвиток навичок професійного самовдосконалення.

При визначенні оцінки застосовуються наступні критерії:

- актуальність обраної проблеми дослідження, належна обґрунтованість актуальності;
- відповідність вимогам
- повнота розкриття проблеми;
- логічність викладу матеріалу, співвідношення фактів і висновків, чіткість розкриття головної думки, переконливість висновків;
- дотримання наукового стилю викладу матеріалу;
- наявність правильних посилань на першоджерела;
достатня кількість літератури у списку, її відповідність текстовим посиланням.

20 балів - Обрана актуальна для сучасної педагогічної науки і практики тема дослідження. Досить переконливо обґрунтована її актуальність.

Робота відповідає вимогам до структури такого роду наукових праць.

Чітко сформульовані мета і завдання. Багата джерельна база, використані різноманітні інформаційні ресурси для опрацювання проблеми.

Виклад матеріалу логічний, з посиланнями на першоджерела. Висновки відповідають змісту роботи.

Студент дотримався вимог до наукового стилю викладу матеріалу та академічної доброчесності.

19-16 балів - Обрана актуальна для сучасної педагогічної науки і практики тема дослідження. Досить переконливо обґрунтована її актуальність.

Робота відповідає вимогам до структури такого роду наукових праць.

Чітко сформульовані мета і завдання роботи. Належна джерельна база, використані різноманітні інформаційні ресурси для опрацювання проблеми.

Виклад матеріалу логічний, з посиланнями на першоджерела. Висновки відповідають змісту роботи.

Студент не завжди дотримується вимог до наукового стилю викладу матеріалу.

15-12 балів – Обрана актуальна для сучасної педагогічної науки і практики тема дослідження. Недостатньо переконливо обґрунтована її актуальність.

Робота не повністю відповідає вимогам до структури такого роду наукових праць.

Мета і завдання частково відповідають темі роботи. Належна джерельна база, використані різноманітні інформаційні ресурси для опрацювання проблеми. Виклад матеріалу не завжди логічний, з посиланнями на першоджерела. Висновки не повністю відповідають змісту роботи. Студент часто не дотримується вимог до наукового стилю викладу матеріалу.

11-6 балів – ІНДЗ виконане самостійно, у змісті є спроба обґрунтування важливості теми; мета, завдання поверхнево сформульовані, наявний загальний зміст роботи, вказані загальні висновки, оформлена робота згідно вимог.

5-1 бал – ІНДЗ виконане частково, обґрунтування вибору теми відсутнє; мета, завдання визначені не належним чином, зміст роботи не чітко розкритий, висновки носять описовий характер

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	Зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73	задовільно	
60-63		
35-59	незадовільно	незараховано
1-34	незадовільно	незараховано

5. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

5.1. Рекомендована література

Базова

1. Виготський Л. С. **Основи дефектології** / Л. С. Виготський. – Київ : Вища школа, 2003. – 512 с.
2. Синьов В. М. **Спеціальна психологія : підручник** / В. М. Синьов, О. П. Хохліна, М. П. Матвеева. – Київ : Слово, 2018. – 456 с.
3. Колупаєва А. А. **Спеціальна психологія : навч. посіб.** / А. А. Колупаєва. – Київ : Слово, 2011. – 352 с.

4. Бондар В. І. **Основи спеціальної та інклюзивної освіти : підручник** / В. І. Бондар, А. А. Колупаєва, Ю. М. Найда. – Київ : Науковий світ, 2017. – 388 с.
5. Савчук Л. О. **Психологія дітей з інтелектуальними та мовленнєвими порушеннями : навч. посіб.** / Л. О. Савчук. – Київ : Педагогічна думка, 2019. – 284 с.
6. Florian L. **The SAGE Handbook of Special Education.** – 2nd ed. – London : SAGE, 2014. – 675 p.
7. Gallagher P. A. **Special Education in Contemporary Society** / P. A. Gallagher, G. Hett, C. Rhodes. – 6th ed. – Los Angeles : SAGE, 2019. – 504 p.

Допоміжна

8. Тарасун В. В. **Психолого-педагогічні основи інклюзивного навчання : монографія** / В. В. Тарасун. – Київ : Логос, 2016. – 240 с.
9. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. **Інклюзивна освіта : навч.-метод. посіб.** – Київ : Алатон, 2021. – 264 с.
10. Міщенко О. В. **Психологічний супровід дітей з особливими освітніми потребами : навч. посіб.** – Харків : Основа, 2019. – 176 с.
11. European Agency for Special Needs and Inclusive Education. **Raising Achievement for All Learners.** – Brussels, 2018. – 210 p.
12. **Особлива дитина: навчання і виховання : наук.-метод. журн.** – Київ : Ін-т спец. педагогіки і психології НАПН України, 2010–.

Інформаційні ресурси

13. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
14. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
15. Стандарт вищої освіти України. Перший (бакалаврський) рівень. Спеціальність 016 «Спеціальна освіта». – Затв. наказом МОН України від 28.07.2021 № 851 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua>
16. Міністерство освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua>
17. Національна академія педагогічних наук України. Інститут спеціальної педагогіки і психології ім. М. Ярмаченка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ispukr.org.ua>
18. European Agency for Special Needs and Inclusive Education [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.european-agency.org>
19. UNESCO. Inclusive Education [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unesco.org/en/inclusive-education>
20. Journal of Special Education [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://journals.sagepub.com/home/sed>

5.3. Методичне забезпечення

1. Опорні конспекти лекцій (електронний варіант).
2. Підручники, зазначені у списку літератури.
3. Нормативні документи.

4. Інформаційні ресурси.
5. Інформаційні матеріали щодо підготовки до семінарських занять.
6. Вимоги до написання, оформлення та оцінки індивідуальних творчих завдань.
7. Перелік тем та питань, що винесені для самостійного опрацювання студентами.
8. Перелік питань для самоконтролю.

6. ПОЛІТИКА ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Політика щодо академічної доброчесності формується на основі дотримання принципів академічної доброчесності відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», «Про видавничу справу», з урахуванням норм Положення «Про академічну свободу та академічну доброчесність в Центральнoукраїнському державному університеті імені Володимира Винниченка» (затверджене вченою радою, протокол №2 від 30.09.2019; №10 від 07.02.2022).